

yngre slägt med kraft och håg, att höja den inhemska litteraturen till någon större betydelse för allmänna bildningen. Ty nekas kan icke, att ett blad, sådant som detta, först då, när eget lands litteratur erbjuder detsamma tillräckliga källor och ämne nog för undersökning och bemödande, vinner sin rätta betydenhet. Härförutan blir dess tillvaro blott en af de nödfallsexistenser, af hvilka närvarande ringa inhemska litteratur är sammansatt.

Men världshistorien lär oss icke känna något folk, som skulle egt en blomstrande litteratur i ett annat språk, än dess eget.

10

J. V. S.

4 OM HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP I FINLAND.¹

Litteraturblad n:o 1, januari 1855

»Jag är så god hushållare, att jag främst inbesparar afgiften till Hushållningssällskapet» – lär någon svarat på en kallelse till vårt Finska Hushållningssällskap. Skulle svaret afgifvits på den tid, Sällskapet i landet införde vaccinationen och potatisodlingen, först uppmuntrade linkulturen m. m., och då landets förnämsta män Gadolinerna, Tengström, Hällström, Wallenius m. fl. stodo i spetsen för sällskapet så hade utan tvifvel anförda yttrande allmänt ansetts för ett föga hedrande glåpord. Men om detsamma i närvarande förhållanden af någon upprepas, torde mången vara böjd att deri instämma.

20

Det kan väl tåla en undersökning, huruvida yttrandet och det tänkesätt, det skall uttrycka, i någon mon kan försvaras.

Man må nemligen icke anse saken så, att hvar och en är berättigad deltaga i ett dylikt sällskap eller icke. Kan föreningen verkligen medföra stor allmän nytta, så är det den oeftergifliga förutsättningen för en utrymnet motsvarande verksamhet, att alla deltagare i densamma äro lifvade af intresse för dess ändamål. Ett sällskap med många betalande, få för saken intresserade ledamöter går en snar undergång till möte eller lever ett jemnt aftynande lif. Ty äfven de få enskildas nit afsvalnar, der det icke underhålles af de mångas varma deltagande. Blotta penningefgiften berättigar derföre icke till delaktighet i en förening, bygd på fortfarande nyttig verksamhet. Men på andra sidan är det hvars och ens pligt att göra sig reda för föreningens nytta eller gagnlöshet och, om han inser och erkänner dess gagn, att efter förmåga vara verksam för dess ändamål. Ingen medborgare har således rättighet att deltaga i föreningen eller icke, allteftersom han behagar, utan deltagandet deri är hans rättighet och oafvisliga skyldighet, såsnart han är öfvertygad om föreningens allmännyttighet.

30

40

Gagnet af väl inrättade Hushållningssällskap eller, som de med afseende på sin hufvudsakliga verksamhet borde kallas, landthushållningssällskap är väl så i ögonen fallande och af alla länders erfarenhet så bevitnad, att derom icke återstår något att orda.

Icke heller kan det vara fråga om, att icke spridandet af kunskap i landthushållningen utgör summan af allt, hvad sådane sällskaper kunna och böra utträta. Man kan blott oegentligt om dem säga, att de äfven afse kunskapens förökande och utveckling på erfarenheternas eller slutkonstens väg. Väl kan detta ske, om sällskapet främjar

50

¹ Med anledning af »Redogörelse till allmänheten för Kejs. Finska Hushållningssällskapets göromål.» Åbo 1849, 1851, 1853.

utgifvandet af skrifter, i hvilka enskilda ledamöter offentliggöra sina undersökningar, och onekligt är, att också vid muntliga förhandlingar mången väckelse till vetenskaplig undersökning kan meddelas, och data till en afgörande erfarenhet samlas. Men för ett sällskap, bestående af praktiska män i yrket, är detta något sekundärt och tillfälligt. Den praktiska landthushållaren har hvarken tid eller ofta råd att egna sig åt undersökningar; han vill se det nya vetenskapligen utredt och af erfarenheten gilladt, förrän han derpå vågar någon del af sitt årsarbete och sin årsinkomst; och häri gör han utan tvifvel rätt. Skall alltså ledamotskapet i ett hushållningssällskap bringa honom något gagn, så bör han vara i tillfälle att vid sammankomsterna lära af andra, och åter meddela dem, hvad han på sitt håll inhemtat, samt att genom gemensama bemödanden och omkostnader vinna lättad tillgång till kunskap t. ex. genom anskaffande af böcker, modeller till redskap, frösorter m. m. — med ett ord kunskapens spridande är här hufvudsak.

10

Det faller af sig sjelf, att, såsom alltid, den mera vetande blir den i sällskapet ledande. Öfverallt ser man derföre Hushållningssällskapen uppfatta kunskapers spridande bland allmogen såsom ett hufvudsakligt föremål för sin verksamhet. Berömligt är det visserligen, att der mera bildade söka främja mängdens upplysning och välstånd, men någon serdeles uppoffring erfordras härtill icke; ty att upplysning och välstånd i ett land må stiga, ligger äfven i alla dess invånares ekonomiska intresse. Med landtmannens välstånd ökas hans håg och förmåga att förbruka manufakturernas alster, inhemska manufakturerna kunna uppstå, handeln tillvexa, och landtmannaprodukterna finna afsättning; ökad behof af kommunikationsvägar, ökad kapital för deras anläggande och underhåll göra det möjligt att uppsöka de förmonligaste afsättningsorterna för dessa produkter. Om blott de större egendomsegarena förbättra sin landthushållning, gagnar det dem jmförelsevis föga, så länge ringa efterfrågan och dryga transportkostnader hindra all lönande afsättning. Och det är afgjort, att endast den stora massans behof kan framkalla inhemska manufakturerna, och att kanaler och jernvägar kunna bära sig endast genom en stor trafik, sådan den uppstår för mängdens förseende med dess nödvändighetsartiklar och varor, hvilka välståndet gjort lika oumbärliga, samt för en lifligare omsättning af landtmannaprodukterna.

20

30

Öfverflödigt kan det vara, att till bevis åberopa våra inhemska förhållanden. Men det faller lätt i ögonen, att de få större manufaktur-inrättningarne, jernverk, gjuterier, glasbruk, sockerbruk, bomullsspinnerier, ja äfven tobaksfabrikerna bygga sin afsättning på den stora mängdens förbrukning, och att salt-, kaffe- och socker-importen upptaga större delen af det kapital, som är nedlagdt i landets handel.

40

Hvar och en känner likaså, att under närvarande förhållanden jmförelsevis få landtmannaprodukter tåla en längre transport, och att jordbrukaren icke är i stånd att söka den fördelaktigaste marknaden, utan tvingas afsätta sin vara i sitt närmaste granskap till hvilket pris som helst. Isynnerhet drabbar detta spanmålen; och vid en lokal missvext kan den ena provinsen icke i vanlig handelsväg bistå den andra, utan kronan måste med uppoffring afvända hungersnöden. Tyvärr står jordbruket på den ståndpunkt, att spannmålsproduktionen sällan, om någonsin, motsvarar landets behof. Och under sådane förhållanden torde äfven lättade kommunikationer i större utsträckning knappt kunna åstadkommas. De befodra väl jordens kultur och industrin öfverhufvud; men behofvet af dem för en förhandenvarande produktion måste redan förefinnas, för att gagnet af desamma må

50

motsvara storleken af det i dem nedlagda kapital. Förr eller senare skola de visserligen medföra motsvarande gagn, men till dess sådant sker, är kapitalet dödt och skulle, om det vore omedelbart nedlagt i näringarne, bringa större frukt.

10 Produktion utöfver det egna behovet är naturligtvis vilkoret för all handel, allt utbyte af produkter. Men i ett land som Finland betingas all produktion af landtbruket; och så länge af dess viktigaste artikel, spanmål, produceras mindre, än landet behöfver, kan här icke gerna någon manufakturindustri af större betydhet uppstå. Åtminstone kan man icke hoppas något i detta hänseende, så länge det icke är afgjort, att jordmon och klimat vore tjenliga för något mera lönande åkerbruk, än spanmålsproduktionen. Äfven boskapsskötseln erfordrar med vår långa vinter en rikligare tillgång på spanmål. Detta motsäges icke deraf, att åter en förbättrad ängsskötsel och odling af fodervexter utgör ett hufvudsakligt vilkor för ökad spanmålsproduktion.

Enligt Reins statistik skulle hela spanmålsskörden år 1850 lemnat 1 92/100 tunna på hvarje person af landets folkmängd, hvaraf dock endast 92/100 tunna råg och det öfriga i andra sädesslag förnämligast korn och hafra. Samma år importerades från Ryssland öfver 270 tusen 20 mator mjöl, hvaraf 120 tusen mator till Wiborgs läns hamnar. Huru stor del af sistänförda quantum varit för Ryska militärens behof, torde vara oafgjort. Men det öfriga eller 150 tusen mator utgör uppenbart ett tillskott för landets egen befolkning. Och då deraf blott 100 tusen mator beräknas för alla hamnar från Lovisa till Torneå, såsom till dessa hamnar försålda af huset Jeremejeff i S:t Petersburg, så kan för afgjort antagas, att införseln af mjöl till dessa hamnar och alltså till landet varit vida större.

30 Dock landets statistik är i detta som andra afseenden högst osäker. Mera bevisande är hvar mans dagliga erfarenhet, att Ryskt mjöl, råg, gryner och ärter hvarje år konsumeras till stort belopp i stad och på landet. Den ringa qvantitet råg, som blifvit utskedd till Holland och för utsäde till Sverige, kan deremot föga komma i betraktande.

Öfverväger man ännu, att landets enda export utgöres af skogsprodukter, och att det ligger i sakens natur, att denna export skall icke blott i sig sjelf år för år aftaga, i den mon odlingar inkräktar på skogen och urskogarnes rikedom försvinner, utan äfven blifva mer och mer otillräcklig i förhållande till en ökad folkmängd och ökadt behof af fremmande länders alster, så nödgas man erkänna, att öfriga landhushållningens grenar måste i en framtid äfven lemna produkter för 40 export till utlandet, om icke allt utbyte med detta skall upphöra, och folkets civilisation i följd deraf afstadna.

Vi lemna derhän, om sädesodling eller boskapsskötsel skall lemna denna ersättning. Den ena kan bevisligen icke undvara den andra. Så alldeles utan utsigter på en utländsk marknad är vår spanmål icke. Dess utsigter vidgas efterhand, ju mer i bördigare länder sädesodlingar lemna rum för en mera lönande kultur, för hvitbetsodlingen, linodling m. m. Boskapsskötseln måste hafva hunnit en hög grad af fullkomlighet, förrän ladugårdens produkter kunna motse någon förmonlig afsättning i utlandet; för utförseln af spanmål fordras blott, att skörden 50 öfverstiger landets behof. Rågens kvalitet torde i goda år vara fullt jemförlig med den i andra länder producerade varans; kornet och hafra, af hvilka för det senare sädeslaget kunde finnas en betydlig afsättning på England, anses deremot i vårt land vara af underlägsen beskaffenhet.

Med allt det anförda hafva vi endast velat göra klart, huru för den

inhemska industrins uppkomst, för möjligheten af lättad kommunikation, för beredandet af någon annan export, än den af skogsprodukter, – med ett ord *för en lönande landthushållning*, som af allt detta är beroende, jordbrukets upphjelpande är första vilkoret, och att således hvarje landthushållningssällskap i landet, om icke uteslutande, åtminstone framför allt annat bör arbeta för ett förbättradt jordbruk.

Att Finska Hushållningssällskapet för detta hufvudsakliga ändamål *verkat*, hvad det bort verka, nödgas vi med all aktning för institutionen och dess ledare bestrida. – Att Finska Hushållningssällskapet *icke* heller i framtiden *kan* i detta afseende motsvara, hvad man af ett landthushållningssällskap kan och bör fordra, är vårt påstående. Efter förmåga skola vi söka göra det ena som det andra för läsaren så öfvertygande, som i dylika frågor ske kan. 10

Vi ega icke tillgång till Hushållningssällskapets äldre stadgar. Men af de den 2 Nov. 1841 öfversedda och antagna inhemtas, att Sällskapets ändamål är: att befordra åkerbrukets och öfriga näringars uppkomst och fullkomnande, genom uppmuntringar, rön och nyttiga kunskapers spridande. Man får väl antaga, att stadgarne här afse öfriga landtmanna-närings, s. k. handslöjder inbegripna, icke öfriga näringar öfverhufvud. Och, om man undantager koppypningens och vaccinationens befordrande, torde Sällskapets verksamhet från dess stiftelse stått i öfverensstämmelse med detta program. 20

Att första tiderna af Sällskapets tillvaro jordbruket icke vann samma uppmärksamhet som hvarjehanda dess binärings, låter förklara sig ur den tidens allmänna håg för nya näringars införande. Tillverkning af salpeter, pottaska, terpentin, biskötsel, linodling m. m., t. o. m. silkesodling ansågs då kunna bereda landtmannen och landet stor förtjenst och kanske nödigt kapital för jordbruksföretag. Goda råd för nödbröds beredande meddelades, och potatisen gjordes känd såsom ett väsentligt surrogat för rågen. Otvifvelaktigt är, att Sällskapets verksamhet i anförd rigtning var välgörande, och att isynnerhet dess utgifna handlingar hade ett lifvande inflytande på den mera bildade klassen af landthushållare. Att ensamt potatiskulturens spridande var en stor välgörning för landet, må icke bestridas; men också utgör denna kultur kanske det enda rätt varaktiga minne, jordbruket har från Sällskapets tidigare verksamhetsperiod. Glömmas må dock icke, att Sällskapet redan tidigt anlade en modellsamling för landtbruksredskap och, stiftadt 1797, redan 1803 utgaf en »Lärobok i landthushållningen för Almogen.» hvilken är med stor förtjenst sammanskrifven. 30

Men sedan 1819 har utgifvandet af Sällskapets Handlingar upphört. Men sedan 1819 har utgifvandet af Sällskapets Handlingar upphört. 40
Genom ett utfästadt pris af 86 Rubel Silfver har Sällskapet sökt framkalla en ny lärobok i landthushållning; och då detta icke lyckats, har man år 1844 utgifvit en ny upplaga af nyssanförd lärobok från 1803. Härtill komma de årliga afhandlingarna i Almanackan. Slutligen har man senast försökt med en tidning, hvaraf tre årgångar utkommo.

Frön till fodervexter hafva på Sällskapets föranstaltande hållits allmänheten tillhanda genom handlande i åtskilliga landets städer. Belöningar i medaljer m. m. hafva under hela tiden för Sällskapets tillvaro utdelats för odlingsföretag, såsom kärrodling och ångsrödning, för uppförandet af ladugårdsbyggnader och gårdesgårdar af sten, ehuru på senaste tid mera sällan. 50

Detta utgör, så vidt vi hafva oss bekant, det väsentliga af, hvad Sällskapet under de sistförflutna trettie årens lopp gjort för jordbrukets befordran.

Emellertid har dess verksamhet främst varit rigtad på linkulturens

befrämjande, inrättandet af spinnskolor och uppmuntrandet af linneväfnad. Att denna Sällskapets verksamhet, understödd af betydliga statsanslag, icke burit någon frukt, vilja vi icke påstå. Likväl torde i följd af densamma hvarken linproduktionen hafva tilltagit eller linberedningen förbättrats, hvilken senare i vissa delar af landet från äldre tider varit ganska utmärkt. Utskeppning af lin och linfrö har skett: men detta kan tillskrivas den inom landet ökade förbrukningen af bomullsgarn och bomullsväfnader, som äfven vållat, att linneväfnaden på senaste år gått tillbaka. En afgjord verkan af Sällskapets bemödanden är, att denna tillverkning i konstfärdighet hunnit en i landet förut okänd höjd. I sammanhang härmed bör nämnas, att en af Sällskapets Sekreterare författad skrift om Linodlingen sett dagen, innehållande tillika en redogörelse för frukterna af hans på statens bekostnad gjorda resa till Belgien. Såsom en brist må anmärkas, att linet utskeppats ovräkt och osorteradt, så att den af Sällskapet för ändamålet utfästade premie icke kunnat utdelas¹.

Förrän vi fortgå till några reflexioner med anledning af det anförda, böra vi förklara, att vi icke kunna räkna inrättningen och ledningen af Mustiala landtbruksinstitut bland Sällskapets omsorger. Vål har ett af Sällskapet valdt Utskott, *Förvaltningsutskottet*, att ombesörja någon del af Institutets förvaltning; men utom det, att detta Utskott torde haft föga att i hufvudsaken besluta, har Sällskapet intet inflytande på dess tillgöranden och eger icke att kontrollera desamma. På Sällskapet återfaller derföre hvarken berömmelse eller tadel för, hvad Institutet verkat eller – icke verkat.

Landtbruksmötena deremot äro af Sällskapet föranledda och tillhöra säkert dess mest verksamma åtgärder för det inhemska landtbrukets förkofran.

Slutligen bedja vi läsaren icke förhastadt anse det ofvan sagda som en tadlande kritik öfver Sällskapets eller, hvad som kan vara detsamma, *Sällskapets Utskotts* verksamhet. Utskottet har säkert haft mycket att ombesörja för de löpande ärendernas handhafvande, för vårdandet af de nie skilda fonder, som det åligger Sällskapet att förvalta. Någon betydligare lifyttring derutöfver har Sällskapet icke kunnat förete af orsaker, dem vi snart skola framställa. Äfven om betydligt mera, än hvad vi kort antydt, skulle i Sällskapets annaler kunna uppletas, saknas i dem dock det hufvudsakliga: ett lifligare bemödande för jordbrukets förkofran och för hithörande kunskapers spridande. Sällskapets tidigaste verksamhet, ehuru utmärkt framför senaste tidens, skulle äfvenså numera böra anses för ändamålet otillräcklig. Och det är endast detta, vi här velat tydliggöra.

Redan från sin första stiftelse föresatte sig Finska Hushållningssällskapet ett vidsträcktare fält att bearbeta, än det, som tillkommer ett landtushållningssällskap. Dess omfattande verksamhet gjorde detsamma till ett vetenskapligt institut, som på ena sidan genom beskrifningar, statistiska undersökningar o. s. v. sökte vinna kännedom om landets ekonomiska förhållanden och på andra sidan dels blott i skrift spridde ledamöternas vunna insigt och åsigt i hvarjehanda näringsfrågor och kunskap om andra länders upptäckter och uppfinningar, dels uppmuntrade och understödde härpå grundade företag i eget land.

¹ Vi lemne derhän, om det icke varit nyttigare, att efter träffadt aftal med exportörerna till landet inkalla ett par kunniga linvräkare. Åtminstone hade detta varit mera af behovet påkalladt, än Ångermanländska hushålls öfverflyttande för linberedningen.

För en sådan verksamhet erfordrades vetenskapligt bildade män¹. Universitet, vid hvilket i följd af tidsandan, naturvetenskaperna drefvos i en sådan praktisk riftning, erbjöd Sällskapet dess arbetande ledamöter. Numera skulle säkert icke samma biträde kunna påräknas, sedan det naturvetenskapliga studium vid universitetet höjt sig till en mera rent vetenskaplig ståndpunkt, och äfven ekonomi och teknologi försvunnit ur dess läroämnens antal. Universitetets förflyttning från Åbo har dessutom bragt detsamma ur all beröring med Hushållningssällskapet.

Men äfven om Sällskapet kunnat fortfara på den beträdda banan, skulle dess verksamhet icke hafva motsvarat landets behof af kunskap om och uppmuntrande exempel på ett förbättradt jordbruk. Denna kunskap kan icke ens allmänare spridas, mycket mindre ett lefvande intresse för dess användande åstadkommas, af ett Sällskap, i hvilket några få ledamöter arbeta, styra och ställa, medan alla de öfriga äro endast skattdragande, för sällskapets förhandlingar och företag, till en stor del för sjelfva dess ändamål fremmande och likgiltiga personer. Sjelfva den rigtning, Sällskapets verksamhet för hvarje tid får, blir något tillfälligt, beroende af ledarens ståndpunkt, öfvertygelser och tycken, men bestämmes icke af pluralitetens intresse. 10

Häraf kan det förklaras, huru Hushållningssällskapets hufvudsakliga verksamhet utöfver de löpande förvaltningsärenderna kunnat i årtionden koncentrera sig kring linspånad, linneväfnad och garnförsäljning, under det att jordbruket i landet ännu står så lågt, att befolkningen icke kan föda sig af egna spanmålstillgångar. Och det sker på en tid, då bomullen och dess bearbetande uttränger linet, och då det kan förutses, att snart nog maskinerna skola uttränga både spånad och väfnad för hand. Lägg härtill, att under samma årtiondens lopp det rationela jordbruket i Europas öfriga länder vunnit erkännande och utbredning. Man tycker också, att då Sällskapet företrädesvis sökt befordra linkulturen – en sak i sig högst lofvärd – det bort fördubbla sina bemödanden för jordbruket i allmänhet, emedan linet mera än andra här brukliga vextslag utmagrar jorden. 20

Monne nu äfven en församling af landets bildade landbrukare skulle stadna i det beslut, att linodlingen är det, som mest behöfver och bäst lönar ett Hushållningssällskaps omsorger? Vi tror det icke.

Så mycket vi kunnat finna, är det hufvudsakligen på tre omständigheter, i det nyare jordbruket lägges vikt, nemligen: en förbättrad dikning, förbättrad plöjning och odling af fodervexter. Der insigt och förmåga finnes att införa ett i sträng mening rationellt jordbruk, är det väl; men redan de nämnda tre förbättringarne kunna bereda en fördubblad afkastning mot den nu i landet vanliga. Vi föreställa oss då, att ett Sällskap af praktiska jordbrukare skulle snart komma till den öfvertygelse, att intet upptänkligt företag kan mera befordra landets välstånd, är fördubbladet af afkastningen från jorden; och att Sällskapet främst skulle bemöda sig, att inhemta kunskap om medlen dertill, att sprida denna kunskap och verka för dess användande. Genom att förskaffa sig godkända skrifter i ämnet och åter i mindre skrifter till en större krets utsprida de läror, de förra innehålla, skulle det visserligen främja ändamålet. Men mera praktiskt vore dock, att inkalla en i det nyare landtbruket kunnig, erfaren och driftig agronom², 30

¹ I sin redogörelse för 1851–52 komma Hushållningssällskapets ledare sjelfva på detta hinder för en verksamhet i den ursprungliga rigtningen.

² Det bör nämnas, att Hushållningssällskapet åren 1850–51 verkligen gjort försök

att på hans anvisning låta förfärdiga redskap, under hans ledning verkställa de nödiga arbetena i tur på ledamöternas egna fält, att anskaffa frösorter till billigaste pris, att ofta sammanträda, för att med egna ögon se arbetena och sedan verkningarna af desamma, och att synnerligast förmå de förståndigaste bland allmogen att bevista dessa sammanträden. Må äfven andra omständigheter än dikning, plöjning och fodervexters odling vara för ändamålet väsentliga, och må frukten af, hvad som kan åstadkommas vara vida mindre, än en till 100 procent förökad afkastning; det nödvändiga bör dock kunna uträttas så, att kostnaden inom 4 å 5 år betäckes, och om t. ex. endast landets rågafkastning ökas till 7:e kornet i st. f. det 6:e, såsom den nu i medeltal antages vara, skulle derigenom årliga tillgången stiga med 300 000 tunnor. Lägges härtil den samtidigt ökade afkastningen af öfriga sädesslag, så skulle landet, om blott dess åkerbruk kunde hinna nyss antydda ståndpunkt, d. ä. gifva 16 2/3 proc. högre skörd, vara fritaget från behovet att utifrån köpa en stor del af sin brödföda.

Vi tillägga, att t. ex. odling af timotheigräs ger 100 procent mera hö, än hvad som skördas af en medelmåttig naturlig äng, att det förra höslaget är 50 proc. dyrare än vanligt hårdvallshö, och att således penningvärdet blott för denna tillökning i höskörden måste vida öfverstiga värdet af 16 proc. tillökning i den vanliga spanmålsafkastningen. Också lärer icke någon agronom anse stora ansträngningar behöfvas, för att drifva åkerbruket, sådant det i vårt land nu idkas, till 16 proc. högre afkastning.

Man kunde nu säga: om Hushållningssällskapet under sistförflutna 30 år för antydt ändamål användt blott¹:

	Hälften af Linnelöjdsfondens anslag	S:r Rbl 1 425.
	Potatisfondens anslag	» 642.
30	Af räntan på Bilmarkska, Ahlmanska och Svahnska fonderne	» 433.
	eller årligen	S:r Rbl 2 500.

skulle med detta understöd af sammanlagdt 75 000 Rubel jordbruket i landet bort hinna ett godt stycke väg framåt. Eller om sagde årliga belopp för framtiden skulle sålunda användas, så vore allt gjordt, som kan begäras.

Vår tanke är dock, att sålunda jemförelsevis litet vore åstadkommet eller kunde åstadkommas.

Men om också blott denna ringa summa varit fördelad på t. ex. fem Hushållningssällskap i landet, så hade i vår tanke resultatet blifvit helt annat.

Förhållandet vore nemligen, att medlen då säkert blifvit använda för jordbrukets förkofran, att en betydlig del af landets bildade jordbrukare kunnat deltaga i förvaltningen och förhandlingarne, att såväl de som personer bland allmogen kommit i tillfälle att lära, hvad till ett förbättradt jordbruk hörer, och genom egen åskådning öfvertyga sig

med att anställa en agronom. Om orsakerna till detta försöks ringa framgång är ej mycket att säga. För det första antog Sällskapet, hvad som erbjöd sig; för det andra hade det *ej råd* att tillräckligt aflöna personen; för det tredje blef ingen fråga om föregående öfverenskommelse med landtbrukare i landet, och agronomens biträde anlätades inte.

¹ Det är för antagandet likgiltigt, om detta kunnat ske eller icke. Antagas kan dock, att de båda statsfonderne fått sålunda användas, om Sällskapet varit öfvertygadt om den större nyttan häraf. Att de donerade fonderne blifvit använda till hushyror och aflöningar för Sekreterare och biträdande Sekreterare, är visst sannt; men detta användande synes icke vara den genaste väg till verkställande af gifvarens testamentariska förordnanden.

om frukterna af all härpå använd kostnad och möda. Ett item är, att de S:r Rbl 500 à S:r Rbl 700, som Hushållningssällskapet nu årligen uppburit i ledamotsafgifter, under sådana förhållanden skulle mångdubblats och gifvit hvarje af dessa Sällskap en årlig ytterligare tillgång af några hundra rubel.

Den säkra frukten af detta sakernas skick hade åtminstone varit, att behovet af ett förbättradt jordbruk gjort sig allmänt erkänt och möjligheten att utan stor omkostnad upphjelpa detsamma blifvit insedd, att intresset för sakens framgång lifvats och uppehållits genom det allmännare deltagandet i Hushållningssällskapenas bemödanden. 10

Till bevis tjenar förhållandet i Sverige, der den före 1809 ännu betydliga spanmålsimporten, för Sverige och Finland¹ 330 000 tunnor årligen, redan mellan 1820 och 1840 motsvarades af utförseln, hvilken senare nu betydligt öfverstiger importen, åren 1843—45 med 200 000 tunnor årligen. Ehuru jordbruket der ännu står vida under, hvad det kunde vara, tvekar ingen att erkänna, att man har de i hvarje län inrättade Hushållningssällskapen med deras filialsällskap till stor del att tacka för de framsteg, som blifvit gjorda. Landtbruksinstitut, grundlagda af Sällskapen, landbruksmöten af dem föranledda, med profplöjningar, redskaps- och kreatursexpositioner m. m., hafva äfven bland allmogen utbredt öfvertygelsen om det rationela jordbrukets företräden och kunskap om sättet för dess bedrivande; såsom äfven öfverhufvud en den mest lefvande håg för allt, hvad landtbruket rör, på senaste tid visat sig verksam. En följd häraf har varit, att äfven Ständerna frikostigt understödt alla hithörande allmännyttiga företag²; och mångenstädes synas Landshöfdingarne i länen hafva gjort landtbrukets upphjelpande till ett hufvudsakligt föremål för sin embetsverksamhet. 20

I eget land se vi en början till något liknande i Wiborgs Hushållningssällskaps åtgärder. Detta sällskap synes nemligen börja, der Finska Hushållningssällskapet, ehuru förgäfves, sökt sluta: med anställande af en agronom, och uppträder nu med sina Handlingar, något, som F. Hushållningssällskapet på snart 40 år icke förmått åstadkomma. Att Wiborgs Hushållningssällskap genom testamente erhållit medel för anläggandet af en mönsterfarm, bör äfven bidraga att göra dess verksamhet till ett exempel för öfriga landsorter. Enskilda underrättelser förmåla, att, sedan detta sällskaps stiftelse, jordbruket på egendomarne i Wiborgs län tagit en förut okänd riktning till det bättre. Må blott sällskapet icke glömma, att söka leda allmogen att följa exemplet; ty endast genom hela landsortens förkofran kan den enskildes jordbruk blifva rätt lönande. 30 40

Orsaken, hvarför Finska Hushållningssällskapet icke kan åstadkomma något af allt detta, är påtagligen den, att detsamma omfattar hela landet. Dess aflägsnare boende medlemmar hafva aldrig kunnat bevista sammanträdena, deltaga i förhandlingarne eller öfva något inflytande på Sällskapet åtgärder. Äfven de närmare boende kunna icke fordra, att Sällskapet skulle företrädesvis vara verksamt för deras landsort, och då de icke hafva någon utsigt att genom sitt deltagande främja, hvad dagliga erfarenheten lär dem vara deras eget och deras omgifnings 50

¹ Att Finland, som dock vid den tiden hade blott hälften af sin nuvarande befolkning, då utom i missvextår producerade säd utöfver eget behof, är känt. Likväl lär svedjemarken i denna rikedom haft större andel, än åkern.

² Ständerna hafva en gång för alla beviljat 1 000 Rdr årligt understöd för hvarje landtbruksinstitut, hvartill 20 000 Rdr enskilda medel blifvit sammanskjutna. Ökade anslag hafva dock visat sig behöfliga och blifvit beviljade.

främsta intresse, måste Sällskapets tillgöranden blifva dem jämförelsevis likgiltiga. Sällskapets tidigaste organisation har också gjort det till regel, att några få personer varit de ledande, och hela öfriga mängden af medlemmar blott betalande. På ledarena har berott, om flera eller färre personer i landet med något deltagande följt Sällskapets verksamhet. Sålänge detta deltagande underhölls genom utgifvandet af Sällskapets Handlingar och genom meddelanden i tidningarne, kunde Sällskapet påräkna större sympatier. Men sedan de magra tvåårsberättelserna och bihangen till Almanackan blifvit det enda samband mellan ledare och öfriga betalande, vore det orättvist att begära någon större uppmärksamhet för Sällskapet från allmänhetens sida.

Och äfven om de tryckta meddelandena skulle ökats i stället att försvinna, vore dock verkan häraf ett intet i jämförelse med, hvad den är af ett muntligt deltagande i förhandlingarne, af den personliga närvaron vid sammanträdena samt af öppnad tillfälle, att genom egen åskådning förvärfva kunskap om medlen och öfvertygelse om ändamålets säkra uppnående. Likasom å andra sidan all världens sällskap, hvilka icke uppburits af medlemmarnes intresse, förr eller senare gått under, och det hos de ledande erfordrats en större intellektuel förmåga i förening med en varm ifver för saken, der endast det tryckta ordet utgjort föreningsbandet mellan dem och allmänheten.

Åbo stad kan nu visserligen hafva sina förtjenster i afseende å kommunalanda och industriell företagsenhet. Men endast en lyckträff kunde numera derstädes sammanföra personer med förmåga att upprätthålla Finska Hushållningssällskapet i dess ursprungliga riktning. Äfven har den goda staden vid ledningen af allmänna företag haft åtminstone otur. Ångbåtsbolagens, Trädgårdsodlings-sällskapets och nu senast Finska Hushållningssällskapets öde bär derom vittnesbörd. Äfven under förutsättning, att Hushållningssällskapets verksamhets-sätt skulle motsvara tidens kraf, hvilket det ingalunda gör, kan man således icke hoppas, att detsamma skall i framtiden visa högre lifaktighet, än under senast förflutna decennier. Att också dess ekonomiska ruin är en följd af det ringa intresse, hvarmed Sällskapet af allmänheten omfattas, synes vara klart.

Men vi anse oss hafva sagt nog till bevisande af, att Finska Hushållningssällskapet icke för upphjelpande af landets jordbruk verkat, hvad det bort, icke heller ger något hopp om en framtida verksamhet för detta ändamål, som skulle motsvara fordringarne på ett landthushållningssällskap – ja våra korta antydningar torde vara tillräckliga för den tänkande läsarens öfvertygelse, att Sällskapet väl må kunna gagna som en administration för åtskilliga näringarnes tillväxt befordrande företag, men för landet och allmänheten icke ens numera kan vara, hvad det vid tiden närmast efter sig stiftelse var.

Vi hafva också tydligt nog uttryckt vår öfvertygelse om, hvad som i stället göres landet behof – nemligen ett antal mindre landthushållningssällskap. Ett sådant i hvarje län är det minsta, man kan önska. Tvenne sällskap skulle säkert bära sig åtminstone i Nylands och i Åbo län. De stora afståndena från ort till ort i vårt land blifva alltid hinderliga för en lifligare kommunikation mellan ledamöterna; och regeln bör derföre blifva, att bilda landthushållningssällskap öfverallt, der en tillräcklig fond af intresse för saken, af insigter och penningar kan påräknas.

Man frågar, om sålunda Finska Hushållningssällskapet skall göras öfverflödigt? Såsom Sällskap visserligen, men icke såsom Institut. Man har i skilda länder förfarit något olika, men i Sverige såväl som i

Preussen, Saxen och säkert de flesta öfriga Tyska stater finnes något institut, som utgör den förenande medelpunkten för alla de skilda hushållningssällskapena. I Sverige är Landtbruksakademien ett sådant centralinstitut, i Preussen »Das Landeseconomie Collegium,» i Sachsen »Der landwirtschaftliche Hauptverein.» Det är gifvet, att i den mon staten understöder landthushållningssällskapen med nödiga medel, någon kontroll öfver dessas användande bör finnas; ehuru det å andra sidan säkert är nyttigt, att detta användande icke regleras genom minutiösa föreskrifter.

För öfrigt är det klart, att de särskilda hushållningssällskapena kunna befatta sig hvarken med vetenskapliga teorier eller experimenterande. Huruvida nu i vårt lilla land ett vetenskapligt institut för landtbruket är nödvändigt, eller om icke en högre skola för landtbruk och öfriga näringar, d. ä. tillika motsvarande ett teknologiskt institut, kunde fylla behöfvat, detta är frågor, hvilkas besvarande fordrar en mångsidig pröfning. Hvad lätt kan inses, är, att någon anstalt bör finnas för bildandet af agronomer, försedd med anslag till resestipendier för de elever, hvilka genom förmåga och kunskaper utmärka sig. Och både af ekonomiska skäl och för en nyttig vevselverkan synes det vara utom allt tvifvel, att rätta orten för ett sådant institut vore den, der Universitetet finnes. 10

Vår slut-sats blir alltså med afseende å inledningen till denna artikel: att en god hushållare må inbespara sin årsafgift till Finska Hushållningssällskapet och erlægga densamma tredubblad till fond för ett Landthushållningssällskap i den landsort, der han har sin bostad. 20

I stadgarne af den 1 Nov. 1799 angifves Finska Hushållningssällskapets föremål vara: »att inom Finland uppmuntra och befrämja jordbruket, handeln och slöjderna.» Hos ledamöterna förutsattes att de skola för ändamålet bidraga med »kunskaper, arbetsdrift och förmögenhet.» Första Bandet af Sällskapets Handlingar, Åbo 1803, innehåller utom kungliga tillståndsbref och Stadgarne: 30

Svar på Sällskapets prisfråga: Hvilka äro de hinder, som fjettra Finska landtmannens idoghet? Och hvilka medel äro de kraftigaste och lämpligaste, att väcka honom till mera drift och omtanka i sin hushållning?

Om pottaske-sjuder; af Carl Fredr. Tengström.

Om pottaske-tillverkning och calcinering; af Joh. Gadolin.

Anledningar till befordrande af oljetillverkning i Finland; af densamme. 40

Undersökning om Sädesplantering; af Henr. Holmbom.

Om odjuren i Pudasjärvi; af Joh. Frosterus.

Om Finska jagtens vanvård; af Gust. Nicl. Idman.

Om lins beredande, att i likhet med bomullstillverkningar antaga färger, så väl i väfnad genom tryckning som i garn, af Steph. Bennet.

Tankar om Koppypmningen för Finlands allmoge, af And. Chydenius.

Beskrifning öfver en vedsparande kakelugnsinrättning med luftrör, af Jac. Joh. Dreilich.

Tillägging, af samma författare. 50

Anmärkningar vid Hr Dreilichs förslag, af Joh. Fredr. Wallenius.

Calendarium Floræ et Faunæ från Kemi, af Matth. Castrén.

Observationer, gjorde i Utsjoki Lappmark; af Samuel Castrén.

Man finner af denna förteckning, huru liten andel jordbruket ända från början hade i Sällskapets omvårdnad.

Till det om Sällskapetets verksamhet efter 1819 anförda böra vi tillägga, att dess Sekreterare, Prof. Böcker, på sin tid gjorde försök med en tidnings utgifvande, samt att, såsom hvarje läsare torde vara bekant, Sällskapet senast utgifvit en af agronomen Hoving författad lärobok i landthushållning för allmogen.

J. V. S.

10 **5 GEYER. MACAULAY. THIERS.**
Litteraturblad n:o 1, januari 1855

Lyckligt är det folk, som eger en historie, rik på ädla bragder och ära. Sin historieskrifvare finner det alltid. Slägte efter slägte lefver upp, fostradt till verksamhet af upplyftande hågkomster, läror och exempel, i medvetandet att tillhöra en nation, som haft och har sin rika andel i arbetet för menskligheten.

20 Ty man må ur kristlig synpunkt vara öfvertygad, att inför Gud alla äro lika, nationer som individer; det är denna tröst, som ger tillförsigt vid den ojemma utdelningen af lifvets lotter. Men så länge jorden burit menniskor, och så länge ett menskligt väsende ännu trampar henne, har sträfvandet till något högre och bättre, än det närvarande, till fullkomlighet, utgjort och skall utgöra det för menniskan utmärkande. Detta sträfvande, tidens, hvarje tids ofta oeftertänksamt frambrytande, men än oftare tanklöst öfverklagande, ädla oro, är desto lifligare, ju större delaktighet menniskan har i den allmänna mensklig bildningen. Vetande om det förflutna, insigt i det närvarande äro vilkoren för denna delaktighet.

30 Derföre är beundran för det upphöjda och ädla, som varit, i vetande, handlingar och personligheter bildande och lifvande, såsom kärleken för det upphöjda och ädla, som är. Beundran för det förflutna eger ännu företrädet, att icke lika lätt vara missledd, som kärleken för det närvarande; ty öfver det förflutna har gått efterverldens dom, inför hvilken blott det sanna och rätta kan ega bestånd. Och om man någon gång sett en riddare de la Motte Fouqué¹ vilja ånyo uppbesvärja den oklara medeltiden, så har man vida oftare haft att beklaga sig öfver den kärlek för det närvarande, som vill se alla dess uselheter förevigade; och det torde icke behöfva bevisas, att egoismen, kärleken för egen ro och eget välbefinnande, lätt slår sig i förband med kärleken till det
40 närvarande öfverhufvud.

Ja man kunde utan farhåga att mycket misstaga sig påstå, att det ger ett bevis för arten af en nations bildning, huru mycket historien hos densamma älskas, skrifves och läses. Sålunda är det äfven en bland de mest glädjande företeelser i den nyare litteraturen, att historien blifvit med stor förkärlek odlad icke blott i memoirelitteraturen och historiska romanen, utan genom utgifvandet af historiska samlingar i otaliga volymer och främst genom historiska arbeten, till den del i värde långt framom allt, hvad den kristna kulturen i denna väg förut frambragt, i och genom denna kultur äfven intagande en högre ståndpunkt, än
50 antikens historieskrifning. Detta glädjande förhållande sammanhänger med den återgång till forntiden, som öfverhufvud röjt sig i Europas mera bildade nationers litterära håg, och hvilken man synes med rätta

¹ Undine's berömda författare, här blott tagen ur hopen af de Tyska romantikerna, hvilkas allmänna lösen var medeltidens kyrka, stat, samhällslif och konst.